

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**De bijzondere zorgplicht van een bank versus de eigen
verantwoordelijkheid van de zakelijk kredietnemer (HR 5 september
2025, ECLI:NL:HR:2025:1237)**

Meijerhof, J.

Citation

Meijerhof, J. (2025). De bijzondere zorgplicht van een bank versus de eigen verantwoordelijkheid van de zakelijk kredietnemer (HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237). *Bedrijfsjuridische Berichten*, 2025(25), 303-308. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4292149>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4292149>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De bijzondere zorgplicht van een bank versus de eigen verantwoordelijkheid van de zakelijk kredietnemer (HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237)

Bb 2025/80

1. Inleiding

Duizenden boeren die op de tractor naar Den Haag trokken, omgekeerde vlaggen langs de weg: in Nederland zijn productiebeperkende maatregelen al jaren een bron van frustratie voor sommige agrarische ondernemers. Dit was ook het geval voor het melkveebedrijf dat centraal stond in het arrest van de Hoge Raad van 5 september 2025.²

Dit melkveebedrijf, een maatschap in juridisch opzicht, wilde het bedrijf uitbreiden en daarvoor een nieuwe stal bouwen. Hiertoe ging de maatschap in 2014 een kredietovereenkomst met Rabobank aan.³ Minder dan een jaar later, terwijl de bouw van de nieuwe stal volop gaande was, kondigde de overheid aan dat er een fosfaatrechtenstelsel zou komen te gelden.⁴ Als gevolg hiervan kon de maatschap haar veestapel alleen uitbreiden als zij extra fosfaatrechten zou kopen.⁵

De schade die het melkveebedrijf hierdoor leed, tracht de maatschap vervolgens te verhalen op Rabobank. In het bijzonder verwijt de maatschap Rabobank dat zij haar voorafgaand aan het sluiten van de kredietovereenkomst niet heeft gewaarschuwd voor het mogelijke risico van toekomstige productiebeperkende maatregelen zoals het fosfaatrechtenstelsel.⁶

Dat de bijzondere zorgplicht van een bank kan vergen dat zij haar cliënt waarschuwt voor de risico's van een bepaald financieel product of bepaalde financiële dienstverlening, is al decennialang vaste rechtspraak.⁷ Als bij uitstek professionele en deskundige partij, mag volgens het ongeschreven recht van een bank verwacht worden dat zij haar cliënten, en sommige derden,⁸ beschermt tegen hun eigen lichtvaardigheid en gebrek aan inzicht.⁹ De invulling van de bijzondere zorgplicht van de bank is afhankelijk van de

omstandigheden van het geval, zoals de deskundigheid van de (potentiële) cliënt ten aanzien van het financiële product of dienst en de grootte van de risico's daaraan verbonden.¹⁰

Wat bijzonder is aan dit arrest van de Hoge Raad, is dat het in dit geval niet zozeer gaat om een risico dat de bank wegens haar bijzondere functie in het maatschappelijk verkeer beter kan inschatten dan haar cliënt. Integendeel, het gaat juist om de mogelijkheid van een toekomstige overheidsmaatregel die specifiek betrekking heeft op de sector van de kredietnemer, namelijk de melkveehouderij. In de kern draait het geschil om de volgende vraag: kan een bank op basis van haar bijzondere zorgplicht verplicht zijn een zakelijk kredietnemer te wijzen op het risico van mogelijke wijzigingen in de wet- en regelgeving die op de sector van de kredietnemer van toepassing is?

Om deze vraag te beantwoorden, zal ik in de eerste plaats ingaan op het feitencomplex in deze zaak (par. 2). Daarna zal ik het geschil zoals dat centraal staat in de procedure samenvatten (par. 3). Vervolgens kom ik toe aan de bespreking van het arrest, waarbij ik mede reflecteer op de verdeling van de risicosferen tussen kredietgever en kredietnemer zoals die in het arrest vorm krijgt (par. 4). Ook besteed ik aandacht aan de mogelijke betekenis van dit arrest voor verdere rechtspraak over de reikwijdte van de bijzondere zorgplicht bij zakelijk krediet (par. 5). Ik sluit het artikel af met een conclusie (par. 6).

2. Het feitencomplex: een stal zonder koeien

1 april 2015 werd door sommige boeren 'de bevrijdingsdag' genoemd.¹¹ Op die dag werd namelijk het destijds al 31 jaar geldende melkquotum afgeschaft. In de aanloop hiernaartoe zag een maatschap, bestaande uit twee ouders en sinds 2017 tevens hun zoon,¹² mogelijkheden om hun melkveebedrijf in Noord-Brabant verder uit te breiden.¹³ Daartoe verkreeg de maatschap in 2014 een vergunning voor de uitbreiding van haar veestapel naar 199 melkkoeien, 141 stuks vrouwelijk jongvee, 39 fokstieren en overig rundvee ouder dan twee jaar.¹⁴

Om deze uitbreiding van het bedrijf te realiseren, klopte de maatschap aan bij haar huisbankier, Rabobank, voor een

1 Mr. J. Meijerhof is als promovenda verbonden aan het Hazelhoff Centre for Financial Law van de Universiteit Leiden.

2 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237.

3 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.5.

4 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.10-2.12; Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.17.

5 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.1.

6 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 2.3.

7 Zie o.a. HR 5 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2815 (*Effectenlease Dexia*) en HR 3 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU4914 (*Rabobank Vaart en Vecht/X*).

8 Zie o.a. HR 9 januari 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2536 (*MeesPierson/Ten Bos*) en HR 23 december 2005, ECLI:NL:HR:2005:AU3713 (*Safe Haven*).

9 HR 23 mei 1997, ECLI:NL:HR:1997:AG7238 (*Rabobank/Everaars*), r.o. 3.3; Zie over de wijze waarop de bijzondere zorgplicht van de bank zijn oorsprong vindt in het ongeschreven recht nader: T. Hartlief, 'De zorgplicht van de bank: bijzonder of niet?', in: E.F. Verheul (red.), *Op het spoor van het goederenrecht (W.H.M. Reehuis-bundel)*, Deventer: Wolters Kluwer 2024, par. 6.2, 6.6.

10 Zie o.a. HR 5 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2815 (*Effectenlease Dexia*), r.o. 4.8.4 en HR 10 juli 2020, ECLI:NL:HR:2020:1276 (*Promontoria*), r.o. 2.9.2.

11 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.20.

12 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.3.

13 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 2.1.

14 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.4.

zakelijk krediet.¹⁵ Rabobank keurde de aanvraag voor financiering goed en op 23 oktober 2014 kwam een kredietovereenkomst met Rabobank tot stand voor een totaalbedrag van € 1.175.000.¹⁶ Hiermee beoogde de maatschap een nieuwe ligboxenstal te bouwen, die tweemaal zoveel capaciteit zou bieden als de verouderde stal, alsmede een nieuw stuk grond en een mestscheider te kopen.¹⁷ In 2015 kreeg de maatschap echter een onaangename verrassing.

Met de afschaffing van het melkquotum in het vooruitzicht had de Nederlandse overheid ingezet op groei van de melkveesector, zoals onder andere bleek uit het wetsvoorstel *Verantwoorde groei melkveehouderij* van 30 juni 2014.¹⁸ Nederland had bij wijze van derogatie toestemming van de Europese Commissie gekregen om af te wijken van de Nitraatrichtlijn en tot aan een bepaald maximum – 172,9 miljoen kilogram per jaar om precies te zijn – meer fosfaat te produceren dan eigenlijk toegestaan was. Daarvan was 84,9 miljoen kilogram bedoeld voor de melkveesector.¹⁹ Dit sectorplafond, zo schatte de overheid mede gelet op verwachte innovatie vanuit de sector in, zou melkveehouderijen in staat stellen hun veestapel uit te breiden als de toename van de fosfaatproductie op eigen grond geplaatst of verwerkt kon worden.²⁰

Tegelijkertijd schreef de Staatssecretaris van Economische Zaken in een brief aan de Tweede Kamer in 2014:

“Mocht echter uit monitoringgegevens blijken dat door de groei van de melkveehouderij het nationale fosfaatproductieplafond wordt overschreden waardoor Nederland niet langer voldoet aan de derogatie-voorwaarden zijn, zoals ik in de eerder genoemde brief aan uw Kamer heb gemeld, productiebegrenzende maatregelen aan de orde. Daarbij ligt de introductie van een stelsel van dierrechten voor de melkveehouderij het meest voor de hand.”²¹

Een jaar later bleek de fosfaatproductie van de melkveehouderij inderdaad haar maximum te hebben overschreden en kondigde de staatssecretaris aan vanaf 2018 een stelsel van fosfaatrechten in te voeren.²² Om de fosfaatrechten van melkveebedrijven vast te stellen, zou de grootte van de veestapel op 2 juli 2015 als peildatum worden gebruikt.²³ Voor de maatschap uit Noord-Brabant was die peildatum van 2 juli 2015 bijzonder ongelukkig. Immers, zij had de geplande uitbreiding van haar veestapel op die datum nog niet gerealiseerd. De nieuwe stal zou pas december 2015 klaar zijn.²⁴ Dat betekende dat de uitbreiding van de veestapel, ten behoeve waarvan de maatschap de kredietovereenkomst

met Rabobank had afgesloten, niet meer mogelijk zou zijn, tenzij de maatschap extra fosfaatrechten zou kopen.²⁵ Hoewel de maatschap bezwaar maakte tegen deze toekenning van fosfaatrechten bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, mocht dat geen baat hebben.²⁶ Een daaropvolgend beroep bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) bleek ook tevergeefs.²⁷ Uiteindelijk kocht de maatschap deels fosfaatrechten bij, maar bleef een gedeelte van de nieuwe stal desalniettemin leeg.

3. Het geschil in het kort: de reikwijdte van de bancaire zorgplicht bij zakelijk krediet

Vervolgens daagde de maatschap Rabobank voor de rechter. De maatschap stelde dat zij de kredietovereenkomst met Rabobank nooit was aangegaan als zij van tevoren had geweten dat er een fosfaatrechtensysteem zou worden ingevoerd.²⁸ Rabobank had de maatschap voor dat risico moeten waarschuwen voorafgaand aan het sluiten van de kredietovereenkomst, aldus de maatschap, gelet op de gevolgen voor de rentabiliteit van de kredietfinanciering.²⁹ Daarom vorderde de maatschap veroordeling van Rabobank tot vergoeding van het nadeel dat de maatschap had geleden door dwaling bij het aangaan van de kredietovereenkomst, dan wel als schadevergoeding wegens schending van de bijzondere zorgplicht van Rabobank.³⁰ In deze paragraaf vat ik het verloop van de procedure samen, waarbij ik (componenten van) uitspraken die meer procesrechtelijk van aard zijn buiten beschouwing laat gelet op de focus van deze bijdrage op de bijzondere zorgplicht van de bank.

3.1 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021

In eerste aanleg wees de Rechtbank Midden-Nederland de vorderingen van de maatschap af. De rechtbank oordeelde dat de maatschap had moeten inzien dat ook na afschaffing van het melkquotum groei van de melkveestapel mogelijk zou botsen met het bij wijze van derogatie toegestane fosfaatproductieplafond.³¹ Rabobank mocht erop vertrouwen dat de maatschap die algemene kennis had als professioneel melkveehouder, en hoefde niet voor dat algemeen bekende risico te waarschuwen.³² Hiermee sloot de rechtbank aan bij eerdere uitspraken van het Hof Den Haag en het CBB met eenzelfde strekking.³³ Hoewel de rechtbank wel begrip uitsprak voor de omstandigheid dat de maatschap de snelle draai van de wetgever op dit dossier niet had geanticipeerd, aangezien ook de

15 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.4-2.5.

16 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 2.1, 3.5.

17 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 2.1.

18 *Kamerstukken II* 2013/14, 33 979, nr. 2.

19 *Kamerstukken II* 2014/15, 33 979, nr. 6.

20 *Kamerstukken II* 2013/14, 33 037, nr. 80.

21 *Kamerstukken II* 2014/15, 33 979, nr. 6, p. 4.

22 *Kamerstukken II* 2014/15, 33 979, nr. 98.

23 *Kamerstukken II* 2014/15, 33 979, nr. 98, p. 6.

24 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 2.1.

25 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.1.

26 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.13.

27 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.13.

28 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 2.3.

29 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 2.3.

30 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 4.3.

31 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.19, 3.23.

32 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.23.

33 Hof Den Haag 31 oktober 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:3067, r.o. 27-34; CBB 9 januari 2019, ECLI:NL:CBB:2019:2, r.o. 5.4.2.

overheid duidelijk niet had verwacht dat het fosfaatproductieplafond zo snel zou worden overschreden, kan datzelfde worden gezegd voor Rabobank.³⁴ Het feit dat Rabobank veel agrarische bedrijven in haar klantenbestand had, betekende volgens de rechtbank niet dat Rabobank kon weten dat het fosfaatproductieplafond op het punt stond om overschreden te worden, omdat dit van meerdere factoren afhankelijk was, zoals zelfs het type voer dat boeren gebruikten.³⁵ Niet was aangetoond dat Rabobank over meer informatie over het mogelijk invoeren van een fosfaatrechtenstelsel beschikte dan waarover de maatschap had kunnen beschikken.³⁶

3.2 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023

Het Hof Arnhem-Leeuwarden oordeelde echter anders. Daarbij kende het hof duidelijk veel gewicht toe aan de traditioneel sterke relatie van Rabobank met de agrarische sector. Zo was eind 2021 het aandeel van Rabobank van het totaal uitstaande obligo in de melkveesector tussen 68% en 78%.³⁷ Gelet op deze bijzondere marktpositie van Rabobank, zo stelde het hof, mocht de maatschap ervan uitgaan dat Rabobank mede ten behoeve van haar cliënten onderzoek deed naar relevante mogelijke ontwikkelingen binnen de sector.³⁸

Daarom volgde volgens het hof uit de bijzondere zorgplicht van de bank in dit geval dat Rabobank de maatschap had moeten wijzen op het risico dat de wetgever zou overgaan tot productiebeperkende maatregelen.³⁹ Rabobank had op basis van het bedrijfsplan dat de maatschap had ingediend bij de financieringsaanvraag moeten begrijpen dat de maatschap het risico van mogelijke productiebeperkende maatregelen niet voldoende inzag.⁴⁰ Dat Rabobank de maatschap niet tegen dat gebrek aan inzicht had beschermd, was in de ogen van het hof des te kwalijker wetende dat de financiële risico's van de kredietovereenkomst niet enkel voor rekening kwamen van het ondernemingsvermogen, maar ook de privévermogens van de maten.⁴¹

Overigens stelde Rabobank wel degelijk dat de accountmanager destijds had gewaarschuwd voor het risico van productiebeperkende maatregelen. Tijdens de mondelinge behandeling verklaarde Rabobank dat zij de onzekerheid over mogelijk veranderende wetgeving liet doorwerken in de reserveringscapaciteit en in de marge van de kredietofferte, maar in de gespreksnotulen was niet opgenomen dat Rabobank de maatschap had gewaarschuwd voor het

specifieke risico van productiebeperkende maatregelen.⁴² Daarom achtte het hof het voorshands aannemelijk dat Rabobank de maatschap niet voor dat risico had gewaarschuwd, en besloot Rabobank toe te laten tot het leveren van tegenbewijs.⁴³ Uiteraard is de vraag of Rabobank de maatschap op dit risico gewezen heeft, een compleet andere vraag dan of Rabobank daartoe verplicht was. Om de betekenis van het arrest voor de verdere rechtspraak te duiden is vooral de tweede vraag relevant.

3.3 HR 5 september 2025

Het principaal cassatiemiddel van Rabobank was met name gericht tegen het oordeel van het Hof Arnhem-Leeuwarden over de bijzondere zorgplicht van de bank.⁴⁴ Volgens Rabobank was de reikwijdte van die bijzondere zorgplicht in dit geval beperkt, nu een krediet geen complex financieel product is en de cliënt een professionele onderneming was in plaats van een consument.⁴⁵ De maatschap had ook zelf een financieringsaanvraag opgesteld zonder dat er sprake was van een opdracht- of adviesrelatie met Rabobank. Daarom, zo stelde Rabobank, mocht de bank in beginsel volstaan met een liquiditeitsprognose om te controleren of de kredietnemer de financieringslasten zou kunnen dragen.⁴⁶

De Hoge Raad oordeelde echter dat het hof in zijn arrest niet had miskend dat de inhoud en reikwijdte van de bijzondere zorgplicht in deze context relatief beperkt is vanwege de omstandigheden van het geval, waaronder de aard van de rechtsverhouding en de hoedanigheid van de cliënt.⁴⁷ Het hof had desalniettemin bijzondere omstandigheden geïdentificeerd die naar zijn oordeel in dit geval een verplichting voor Rabobank met zich meebrachten om de maatschap te beschermen tegen een mogelijk gebrek aan inzicht.⁴⁸

Daarnaast stelde Rabobank dat zij bij een zakelijk krediet in beginsel niet hoefde te corrigeren voor een gebrek aan inzicht over een kwestie die tot het terrein van de ondernemer behoort. Bij veranderende regelgeving ten aanzien van de melkveehouderij gaat het immers niet om een kenmerk van het krediet.⁴⁹ Daar ging de Hoge Raad echter niet in mee. In bepaalde omstandigheden, zo bevestigde de Hoge Raad, kan de bijzondere zorgplicht vergen dat de bank zich bij het aangaan van een zakelijke kredietovereenkomst ervan vergewist of de ondernemer zich bewust is van de mogelijkheid van een toekomstige ontwikkeling die de ondernemer kan raken, en indien dit niet het geval blijkt, de ondernemer daarover informeert.⁵⁰ Dat die ontwikkeling zich voordoet

34 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.16, 3.21-22.

35 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.15.

36 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.14-3.16.

37 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.24.

38 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.24.

39 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.26.

40 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.25.

41 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.27.

42 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.29.

43 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 5.1.

44 Het cassatiemiddel bevatte ook klachten tegen een beslissing in een tussener arrest van het hof op een exhibitievordering. Gelet op het onderwerp van deze bijdrage laat ik dat buiten beschouwing.

45 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.1.1. Zie soortgelijk: HR 10 juli 2020, ECLI:NL:HR:2020:1276 (*Promontoria*), r.o. 2.9.2.

46 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.1.1.

47 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.27.

48 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.15, 4.23-4.30.

49 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.1.1.

50 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.1.4.

op het terrein waarop de ondernemer actief is, was volgens de Hoge Raad geen reden om een dergelijke vergewis- en informatieplicht uit te sluiten.⁵¹

Bij sommige lezers zal de woordkeuze van de Hoge Raad wellicht het arrest *Coöperatieve Rabobank Vaart en Vecht/X* uit 2012 in herinnering roepen.⁵² In dit arrest bevestigde de Hoge Raad dat de bijzondere zorgplicht van een bank kan eisen dat zij haar cliënt niet alleen waarschuwt voor een bepaald risico, maar ook vergewist of de cliënt die waarschuwing daadwerkelijk begrepen heeft en zich zodoende voldoende bewust is van het risico.⁵³ Deze vergewisplicht lijkt mij ietwat anders van aard dan de verplichting zoals de Hoge Raad die in het recente arrest aanvaardt. In dat geval gaat het er in mijn optiek om dat de bank controleert of de kredietnemer zich bewust is van een bij de bank bekend risico op een ontwikkeling met mogelijk negatieve gevolgen voor zijn onderneming, en indien nodig de kredietnemer daarvan op de hoogte stelt.⁵⁴

Er is één klacht van Rabobank die wel slaagde in het cassatieberoep. Het hof was namelijk niet ingegaan op het argument van Rabobank dat de maatschap wist dan wel geacht mocht worden te weten van de ontwikkelingen op wetgevingsgebied binnen haar sector.⁵⁵ Rabobank voerde aan dat de maatschap verondersteld mocht worden bekend te zijn met de al jarenlang durende mestproblematiek in haar sector. De Kamerbrieven waarin de mogelijkheid van productiebeperkende maatregelen werd genoemd, bijna als een soort stok achter de deur, waren ook openbaar toegankelijk.⁵⁶ Daarnaast wees Rabobank op de verwachtingen die zij mocht hebben met betrekking tot de deskundigheid en ervaring van de maatschap,⁵⁷ die reeds sinds 1997 een melkveebedrijf exploiteerde,⁵⁸ en bijgestaan werd door een externe adviseur. De Hoge Raad ziet deze stellingen als relevant voor de vraag of Rabobank er rekening mee behoorde te houden dat de maatschap het risico van toekomstige productiebeperkende maatregelen onvoldoende overzag. Het hof heeft deze stellingen niet kenbaar in het arrest in zijn oordeelsvorming betrokken.⁵⁹ Daarom vernietigt de Hoge Raad het arrest van het Hof Arnhem-Leeuwarden en verwijst het geding naar het Hof 's-Hertogenbosch ter verdere behandeling.⁶⁰

4. De grenzen van verantwoordelijkheid bij zakelijk krediet

De geslaagde klacht van Rabobank in het cassatieberoep illustreert een belangrijke onderliggende vraag binnen de context van dit arrest: waar eindigt de verantwoordelijkheid

van een onderneming die krediet neemt, en waar begint de verantwoordelijkheid van de bank die het krediet geeft? Welke kennis mag een bank verwachten dat een zakelijk kredietnemer heeft – of zorgt dat hij heeft – over ontwikkelingen binnen de eigen sector?

In casu had de ondernemer tijdens de mondelinge behandeling verklaard dat hij geen vakbladen las. Van initiatieven zoals fosfaatcafés, waar boeren werden bijgepraat over de ontwikkelingen op het gebied van fosfaatregulering, had hij geen weet.⁶¹ Men kan zich afvragen of het niet onderdeel van goed ondernemerschap is om op de hoogte te blijven van mogelijke ontwikkelingen in de sector waarin een onderneming actief is, zeker in de melkveehouderij, waar de mestproblematiek al lang speelt en ook algemeen bekend is dat de nationale wetgever zich heeft te verhouden tot Europese wetgeving. In het bedrijfsplan van de maatschap, op basis waarvan zij de financiering aanvraagde bij Rabobank, kwam ook naar voren dat de maatschap bekend was met het feit dat er derogatie was verkregen voor de hoeveelheid mest die mocht worden afgezet.⁶² De staatssecretaris heeft meermaals in openbaar toegankelijke Kamerbrieven aangegeven dat als de voorkeursoptie van het systeem van grondgebondenheid en mestverwerking niet voldoende zou zijn om onder het fosfaatproductieplafond te blijven, mogelijke productiebeperkende maatregelen voor de melkveesector een optie zouden zijn.⁶³ Hoewel de snelheid waarmee het fosfaatproductieplafond werd overschreden verrassend kan worden genoemd, kwam het fosfaatrechtstelsel dus niet volledig uit de lucht vallen. Men zou verwachten dat ondernemers in de melkveehouderij de ontwikkelingen op het terrein van de fosfaatregulering goed bijhouden, zeker als zij op het punt staan een zakelijk krediet van € 1.175.000 af te sluiten.

Nu is het niets nieuws onder de zon dat een bank mogelijk verplicht kan zijn om haar cliënt te beschermen tegen diens eigen lichtzinnigheid.⁶⁴ Het is vaste rechtspraak dat een bank op basis van haar bijzondere zorgplicht gehouden kan zijn haar cliënt te waarschuwen voor de risico's van een financieel product of dienst.⁶⁵ Wat dit arrest onderscheidt van de rechtspraak tot nu toe is echter dat het hier om kennis over de sector van de cliënt zelf gaat. De bijzondere zorgplicht was in de rechtspraak initieel vooral gericht op het beschermen van particuliere beleggers die ingewikkelde financiële producten hadden afgenomen. Daarbij was het idee dat de bank, "als bij uitstek professioneel en deskundig op dit terrein",⁶⁶ een zekere plicht had om de informatie-asymmetrie te corrigeren die ten aanzien van financiële producten en markten tussen een bank en veel van haar wederpartijen bestaat.

51 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.1.4.

52 HR 3 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU4914 (*Rabobank Vaart en Vecht/X*).

53 HR 3 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU4914 (*Rabobank Vaart en Vecht/X*), r.o. 3.6.2.

54 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.1.4.

55 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.2.1-3.2.2.

56 Zie o.a. *Kamerstukken II* 2014/15, 33 979, nr. 6, p. 4.

57 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.2.1-3.2.2.

58 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 2.3.

59 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 3.2.1-3.2.2.

60 HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, r.o. 5.

61 Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.17.

62 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:9205, r.o. 4.25.

63 Zie o.a. *Kamerstukken II* 2014/15, 33 979, nr. 6, p. 4.

64 HR 23 mei 1997, ECLI:NL:HR:1997:AG7238 (*Rabobank/Everaars*), r.o. 3.3.

65 Zie o.a. HR 5 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2815 (*Effectenlease Dexia*) en HR 3 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU4914 (*Rabobank Vaart en Vecht/X*).

66 HR 23 mei 1997, ECLI:NL:HR:1997:AG7238 (*Rabobank/Everaars*), r.o. 3.3.

Sindsdien is de bijzondere zorgplicht van de bank als rechtsnorm verder ontwikkeld in de rechtspraak. Zo is de bescherming van de bijzondere zorgplicht onder andere uitgebreid van cliënten naar derden,⁶⁷ en van consumenten naar ondernemingen.⁶⁸ Toch bleven informatie- en waarschuwingsplichten zoals die mogelijk voortvloeien uit de bancaire zorgplicht tot nu toe altijd gericht op kennis en inzicht die de bank als gevolg van haar bijzondere maatschappelijke rol bij uitstek in huis had.⁶⁹ Een voorbeeld hiervan is de situatie waarin derden schade lijden door toedoen van een cliënt van de bank, op een manier die de bank is opgevalen of zou moeten zijn opgevalen, maar de bank geen actie onderneemt. In dat soort gevallen kan de bank mogelijk aansprakelijk zijn voor de schade van die derden.⁷⁰ De crux van de reden tot aansprakelijkheid van de bank lijkt in deze gevallen te zitten in de kennis die de bank bezit doordat de bankrekening die zij aanbiedt gebruikt wordt om derden schade te berokkenen.

In die zin vormt het aannemen van een verplichting aan de zijde van de bank om een zakelijk kredietnemer te wijzen op het risico van toekomstige ontwikkelingen in de sector van de kredietnemer in het arrest van de Hoge Raad van 5 september 2025 een nieuwe ontwikkeling in het leerstuk van de bijzondere zorgplicht. Advocaat-generaal Valk wijst er in zijn conclusie wel op dat het aannemen van een bijzondere zorgplicht in deze context niet per se betekent dat het ondernemersrisico volledig naar de bank verschuift in de zin dat zij alle schade van de kredietnemer dient te dragen.⁷¹ Zo kan eigen schuld van de kredietnemer op basis van art. 6:101 BW mogelijk van invloed zijn bij de totstandkoming van een verplichting tot schadevergoeding voor de bank, aldus advocaat-generaal Valk:

“In dat verband speelt niet alleen een rol wat een zorgvuldig ondernemer zélf behoort te weten, maar ook de mate waarin de verandering van de regelgeving in de risicosfeer van de bank dan wel de onderneming ligt.”⁷²

5. De implicaties voor verdere rechtspraak over de bancaire zorgplicht bij zakelijk krediet

Het is duidelijk dat het hof in zijn oordeel veel gewicht heeft toegekend aan de marktpositie van Rabobank. Gelet op de financiële belangen van Rabobank in de agrarische sector kan je je inderdaad niet anders voorstellen dan dat

Rabobank de ontwikkelingen in de regulering van deze sector nauwlettend in de gaten hield, en haar medewerkers op de hoogte waren van de mogelijkheid van productiebeperkende maatregelen als het fosfaatproductieplafond overschreden zou worden. In zoverre kan ik begrijpen waar het arrest van het hof vandaan komt: als ik weet dat de kans bestaat dat iemands remmen niet werken, mag je best van mij verwachten dat ik diegene daarop aanspreek voordat hij de snelweg oprijdt.

Tegelijkertijd was het in deze context ook weer niet zo zeker dat de door de maatschap beoogde uitbreiding van het melkveebedrijf verhinderd zou worden. Of het sectorplafond daadwerkelijk zou worden overgeschreden, was afhankelijk van meerdere factoren.⁷³ Dat voor het fosfaatrechtstelsel 2 juli 2015 als peildatum zou worden gebruikt, had geen van de partijen kunnen weten, terwijl dit cruciaal bleek voor de maatschap. In hoeverre kan een onderneming haar bank verwijten dat zij niet op de hoogte was van toekomstige ontwikkelingen in de wetgeving in de sector van de onderneming, terwijl die onderneming daar zelf ook niet van op de hoogte was?

Mijns inziens is het in dit kader belangrijk of het aannemen kan worden gemaakt dat de bank op de hoogte was van de mogelijkheid van een toekomstige ontwikkeling met nadelige gevolgen voor de zakelijk kredietnemer. Het lijkt me namelijk juridisch discutabel of van een bank verwacht kan worden om bij elk zakelijk krediet dat zij verstrekt, onderzoek te doen naar de mogelijkheid van de overheidsmaatregelen die mogelijk nadelig kunnen uitpakken voor de kredietnemer. Dat zou in feite verder gaan dan het wettelijk verbod op overkreditering bij kredietverstrekking aan consumenten, op basis waarvan de bank alleen verplicht is onderzoek te doen naar de financiële positie van de consument.⁷⁴ Het is mogelijk dat de civielrechtelijke zorgplicht verder strekt dan het financieel toezichtrecht op dat moment doet, zoals tevens eerder bevestigd door de Hoge Raad,⁷⁵ maar aanleiding om daarbij verder te gaan dan bij consumentenkrediet zie ik niet per se.

Ik betwijfel dan ook of dit arrest in veel andere zaken, waar de kredietgever niet een dergelijk uitzonderlijke relatie met de sector van de kredietnemer heeft, navolging zal vinden. Advocaat-generaal Valk schrijft in zijn conclusie ook dat de Hoge Raad niet zou moeten proberen om een algemene vuistregel ten aanzien van veranderende wet- en regelgeving bij kredietverstrekking te formuleren, mede omdat niet “steeds in dezelfde mate van een bank [kan] worden verwacht dat zij zich een beeld vormt van de richting waarin regelgeving zich zal kunnen ontwikkelen.”⁷⁶ Daarom acht de advocaat-generaal het in deze context beter om het aan de feitenrechter over te laten om in individuele gevallen de

67 Zie o.a. HR 9 januari 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2536 (*MeesPierson/Ten Bos*) en HR 23 december 2005, ECLI:NL:HR:2005:AU3713 (*Safe Haven*), r.o. 6.3.2.

68 Zie o.a. Hof Amsterdam 14 mei 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:1611 (*Footlocker*) en Hof 's-Hertogenbosch 15 april 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:1052, r.o. 4.11.6 e.v.

69 Met deze formulering sluit ik doelbewust de bijzondere zorgplicht zoals die mogelijk resulteert in een contracteerplicht (zie HR 5 november 2021, ECLI:NL:HR:2021:1652) uit van de redenering. Dit gaat de reikwijdte van dit artikel te buiten, nu het hierbij niet om een verschil in kennis of risicobewustzijn gaat.

70 HR 23 december 2005, ECLI:NL:HR:2005:AU3713 (*Safe Haven*); Hof Amsterdam 14 mei 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:1611 (*Footlocker*).

71 Concl. A-G Valk 9 mei 2025, ECLI:NL:PHR:2025:514, r.o. 3.18.

72 Concl. A-G Valk 9 mei 2025, ECLI:NL:PHR:2025:514, r.o. 3.18.

73 Aldus ook: Rb. Midden-Nederland 24 maart 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:1050, r.o. 3.15.

74 Art. 4:34 Wft.

75 HR 16 juni 2017, ECLI:NL:HR:2017:1107 (*SNS Bank N.V./Stichting Gedupeerden Overwaardeconstructie W&P*), r.o. 4.2.6-4.27.

76 Concl. A-G Valk 9 mei 2025, ECLI:NL:PHR:2025:514, r.o. 3.28.

bijzondere zorgplicht vorm te geven op basis van de omstandigheden van het geval.⁷⁷

6. Conclusie

Samenvattend blijkt uit het arrest van de Hoge Raad van 5 september 2025 dat de bijzondere zorgplicht kan meebrengen dat een bank zich ervan moet vergewissen of een zakelijk kredietnemer zich bewust is van het risico van toekomstige wijzigingen in de wet- en regelgeving die van toepassing is op de ondernemingsactiviteiten van de kredietnemer, en de kredietnemer daar indien nodig op wijst. Hoewel het al vaste rechtspraak was dat een bank op basis van haar bijzondere zorgplicht verplicht kan zijn een (potentiële) cliënt te waarschuwen voor de risico's van een financieel product of overeenkomst, geldt dat van oudsher voor het terrein waarop de bank bij uitstek bijzonder deskundig is. In dit geval gaat het echter om een mogelijke ontwikkeling in de sector van de zakelijk kredietnemer zelf. Het Hof 's-Hertogenbosch zal zich nog buigen over de vraag welke kennis Rabobank van de maatschap mocht verwachten in deze zaak. Wel staat vast dat dit arrest aanleiding biedt tot reflectie op de gerechtvaardigde verdeling van risicosferen bij zakelijke kredietverstrekking.

Dat gezegd hebbende, acht ik het niet aannemelijk dat dit arrest geïnterpreteerd dient te worden in de zin dat elke bank die zakelijk krediet verstrekt nu een onderzoeksplicht heeft naar mogelijke wetgevingsinitiatieven ten aanzien van de sector van de kredietnemer. De invulling van de bijzondere zorgplicht van de bank is altijd afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Duidelijk is dat de bijzondere marktpositie van Rabobank in de agrarische sector, en de kennis die zij daardoor in huis had, een belangrijke omstandigheid is geweest in de totstandkoming van het oordeel van het hof. Mogelijk moet dit arrest ook deels gelezen worden in die bredere maatschappelijke context. Rabobank heeft in het verleden kritiek gekregen vanuit de politiek en maatschappelijke organisaties voor haar rol bij het financieren van schaalvergroting in de veehouderij in de jaren voorafgaand aan de stikstofcrisis.⁷⁸ Een woordvoerder van Rabobank zei daarover in 2022: "Met de kennis van nu zou je in het verleden echt anders handelen."⁷⁹ Dat geldt ongetwijfeld ook voor het melkveebedrijf in deze zaak.

⁷⁷ Concl. A-G Valk 9 mei 2025, ECLI:NL:PHR:2025:514, r.o. 3.28.

⁷⁸ Zie bijv.: *Kamerstukken II* 2021/22, 33 576, nr. 260; Stenogram van het debat van 23 juni 2022 over het stikstofbeleid, *Kamerstukken II* 96-7, o.a. p. 15-16. NRC, 'Greenpeace voert de druk op Rabobank op: 'Milieuschade door boeren compenseren'', 9 mei 2023.

⁷⁹ NOS, 'Rabobank over rol stikstofcrisis: 'Zouden nu anders handelen'', 22 juli 2022.